

HET HULPWERKWOORD

1. in de o.t.k.t. hebben we ondervonden dat we een werkwoord niet in de toekomstige tijd kunnen zetten zonder er een tweede werkwoord bij te betrekken. Zonder ZULLEN of GAAN kunnen we geen toekomstige tijd maken.

ZULLEN en GAAN zijn werkwoorden die het werkwoord HELPEN om een toekomstige tijd te vormen. We noemen deze werkwoorden daarom **HULPWERKWOORDEN**.

Voorbeeld:

Ik **ga** werken

Jij **gaat** werken – **ga** jij werken

Hij **gaat** werken

Wij }
Jullie } **gaan** werken
Zij }

ik **zal** werken

jij **zult** werken – **zul** jij werken

hij **zal** werken

wij }
jullie } **zullen** werken
zij }

2. Bestaan er nog andere hulpwerkwoorden?

Ja, bijvoorbeeld:

Ik **kan** spreken

ik **mag** spreken

ik **wil** spreken

ik **moet** spreken

Er zijn er nog meer, bijvoorbeeld:

Ik **heb** gesproken

Ik **ben** gevallen

(Het hulpwerkwoord **worden** laat ik hier even buiten beschouwing, dat komt later aan bod).

Wat valt er nu op bij die verschillende voorbeelden?

Bij de hulpwerkwoorden **gaan, zullen, kunnen, mogen, willen** en **moeten** staat het werkwoord dat erop volgt in de noemvorm.

Bij de hulpwerkwoorden **hebben** en **zijn** heeft het werkwoord een andere vorm die telkens (in de voorbeelden dan toch) met ge- begint: gesproken, gevallen, gepest.

3. Het **VOLTOOID DEELWOORD**

Ik heb **gesproken**: ben ik dan nog aan het spreken? Nee, ik ben klaar met spreken.

Ik ben **gefallen**: ben ik dan nog aan het vallen? Nee, ik lig al.

Jij hebt **gestolen**: ben je dan nog aan het stelen?

Jij bent **verdoofd**: is ^{men}me je nog aan het verdoven?

Hij is **gevangen**: is men hem nog aan het vangen?

Hij heeft **geschreven**: is hij nog aan het schrijven?

Bij al deze werkwoorden is de actie gedaan, ze is **VOLTOOID**.

Wat is het werkwoord in de vorige zinnen?

Ik heb gesproken => heb gesproken

Ik ben gevallen => ben gevallen

Jij hebt gestolen => hebt gestolen

Enz.

Gesproken is maar één deel van het hele werkwoord. En zo is het ook bij gevallen, gestolen en al de andere.

Omdat het maar een DEEL is van het werkwoord noemen we dat het **DEELWOORD**.

En omdat het voltooid is, noemen we het **VOLTOOID DEELWOORD**. Afgekort is dat: v.d. of V.D.

4. VOLTOOID DEELWOORD van een aantal werkwoorden maken.

Hoe vind je een voltooid deelwoord? Je zet ik (of een andere persoon) + hulpwerkwoord zijn of hebben ervoor.

Voorbeeld:

Zingen => (ik heb) gezongen. Gezongen is het voltooid deelwoord.

Kijken => (ik heb) gekeken. Gekeken is het voltooid deelwoord.

Ontploffem => (de bom is) ontploft. Ontploft is het voltooid deelwoord.

De leerlingen geven zelf nog enkele voorbeelden (mondeling), waarbij telkens de vraag gesteld wordt: wat is het voltooid deelwoord?

5. HULPWERKWOORD en VOLTOOID DEELWOORD

De leerlingen zoeken zelf een aantal werkwoorden met een onderwerp (zowel enkv. als mv.) erbij en duiden aan wat het hulpwerkwoord is en wat het voltooid deelwoord is. Dit gebeurt schriftelijk, nadat er op het bord een voorbeeld is gegeven en punt 6 hieronder behandeld is: dus tijdens de zelfstandige verwerking.

De kat heeft gekrabd

heeft: hulpwerkwoord

krabd: voltooid deelwoord

Ben je gevangen?

ben: hulpwerkwoord

gevangen: voltooid deelwoord.

De eindletter van de voltooiden deelwoorden zal nu en dan problemen opleveren. De leerkracht biedt hierbij hulp door het kind (individueel, niet klassikaal) te laten luisteren naar de uitgang van het werkwoord in de o.v.t. De regel van het kofschip wordt nog niet gegeven. De kinderen moeten eerst ervaren dat er problemen kunnen zijn met de eindletter.

In de voorbeelden (en zo goed als altijd in de werkwoorden die de kinderen zelf zoeken) gaat het hulpwerkwoord het voltooid deelwoord vooraf. Later zullen er ook zinnen aan bod komen waarbij het hulpwerkwoord achter het voltooid deelwoord staat.

6. De vervoeging van HEBBEN en ZIJN in de o.t.k.t., de o.t.t. en de o.v.t.

Voor één keer wordt alles nog eens voluit geschreven, omdat er bij de volgende lessen nog moet teruggekeken worden op deze vervoegingen.

HEBBEN	o.t.k.t.	o.t.t.	o.v.t.
	Ik zal hebben	ik heb	ik had
	Jij zal hebben	jij hebt – heb jij	jij had
	Hij zal hebben	hij heeft	hij had
	Wij zullen hebben	wij hebben	wij hadden
	Jullie zullen hebben	jullie hebben	jullie hadden
Zij zullen hebben	zij hebben	zij hadden	
ZIJN	o.t.k.t.	o.t.t.	o.v.t.
	Ik zal zijn	ik ben	ik was
	Jij zal zijn	jij bent	jij was
	Hij zal zijn	hij is	hij was
	Wij zullen zijn	wij zijn	wij waren
	Jullie zullen zijn	jullie zijn	jullie waren
Zij zullen zijn	zij zijn	zij waren	

Deze vervoegingen nemen de kinderen over in hun taalschrift. Liefst in kleur en duidelijk apart van andere opgaven, zodat deze vervoegingen in een oogopslag teruggevonden kunnen worden.

7. Het hulpwoord ZULLEN: een speciaal geval.

In de vervoeging van ZIJN en HEBBEN zien we dat het hulpwerkwoord ZULLEN ook bij deze werkwoorden voorkomt.

Net als onder punt 1 zien we ook dat na het hulpwerkwoord ZULLEN niet een voltooid deelwoord volgt, maar de noemvorm.

Hoe is de vervoeging van ZULLEN?

ZULLEN	o.t.k.t.	o.t.t.	o.v.t.
	bestaat niet	ik zal	ik zou
		jij zal (jij zult – zul je)	jij zou
		hij zal	hij zou
		wij zullen	wij zouden
		jullie zullen	jullie zouden
	zij zullen	zij zouden	

Als punten 1 tot en met 7 in de instructie behandeld en geoefend zijn, gaan de leerlingen zelfstandig aan het werk met de gegeven opdrachten.

In het beste geval zijn er ook herhalingsopdrachten (over wat reeds behandeld werd in deze periode, maar ook over spelling enz.). Ook een dictee – bij voorkeur een vraagstuk – moet als opdracht gegeven worden. Zulk dictee kan best bij het slot van de instructie gegeven worden.

8. Redekundige en taalkundige ontleding.

Zoals bij de vorige periodelessen, steeds het laatste kwartier van de les.